

контроля знаний является обеспечение обратной связи, во время которой| выясняется степень соответствия поставленной цели и результатов, которые достигнуты при внедрении предложенной методики обучения в учебный процесс.

В заключение можно сделать следующие **выводы**.

1. Визуализированное представление учебного материала в виде структурно-логических схем систематизирует знания студентов, позволяет диагностировать уровень их подготовки по данной конкретной теме.

2. Формы контроля, базирующиеся на картировании, мы относим к высокому уровню сложности, т. к. они подразумевают наличие у обучаемых умений и навыков систематизации, структуризации учебного материала, способности воспроизводить логические связи между понятиями, что способствует более осмысленному усвоению понятий высшей математики.

3. Предложенные в данной работе как традиционные формы контроля знаний, так и основанные на анализе структурно-логических схем учебного материала направлены на получение информации об ошибках и пробелах в знаниях обучаемых, указывая студентам направления приложения сил по повышению качества и эффективному усвоению их знаний.

Предлагаемый подход организации контроля знаний, основанный на средствах визуализации учебного материала, универсален, следовательно, может быть использован в других дисциплинах. В дальнейших исследованиях предполагается осуществить компьютеризацию предлагаемых методов контроля знаний, что облегчит их использование и тиражирование.

Література

1. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / [ред. В.Г. Кремень]. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2004. – 384 с.
2. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.2002 р. № 2984-III.
3. Коваленко В.Г. Модульно-рейтингове навчання в індивідуалізації підготовки майбутніх фахівців / В.Г. Коваленко // Вісник Львівського університету. Серія : Педагогічна. – Л., 2002. – Вип. 16. – Ч. 1. – С. 44–50.
4. Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 23.01.2004 р. № 49 // Вища освіта : Інформаційний вісник. – 2004. – № 13. – С. 3–8.

СКІРКО Р.Л.

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Проблема фахової підготовки майбутніх практичних психологів найбільшої актуальності набула останнім часом, оскільки з'явилися предметні сфери, де знадобилася допомога кваліфікованих психологів-професіоналів. Бурхливий розвиток різних галузей, тісно пов'язаних з економічними і соціальними проблемами суспільства, вимагає підготовки психологів у галузі реклами, бізнесу, промисловості, менеджменту, консультативної та терапевтичної практики. Потреби цих галузей стимулюють технологічну, інструментально-технічну підготовку майбутнього практичного психолога. До труднощів, яких зазнають випускники ВНЗ, належать такі: не завжди достатній рівень практичних знань і умінь; слабка готовність до роботи в умовах конкуренції; суспільству потрібен психолог, адаптований до нового соціуму, психології сучасної дитини, здатний її розуміти; неготовність до са-

мостійного професійного самовдосконалення; відсутність сучасних професійних якостей, таких як уміння протистояти негативним впливам реальної дійсності, розуміння стійких гуманістичних принципів, переосмислення й емоційна саморегуляція, дбайливе ставлення до власних професійних і моральних ідеалів.

Саме такі якості визначають стабільність його професійної діяльності, рівень професіоналізму і наближають фахівця до моделі компетентної особистості, запропонованої Радою Європи, яка включає п'ять ключових компетенцій:

1) політичну і соціальну компетенцію (здатність брати на себе відповідальність, брати участь у визначенні групових рішень, у підтримці й покращенні демократичних інститутів, вирішувати конфлікти без насилля);

2) компетенцію, пов'язану із життям у багатокультурному просторі (для того, щоб контролювати прояви расизму і ксенофобії, запобігати розвитку нетолерантного клімату, освіта повинна “озброїти” молодих людей міжкультурними компетенціями, такими як сприйняття розбіжностей, повага до інших і здатність жити з людьми інших культур, мов, релігій);

3) компетенцію щодо володіння усною та писемною комунікацією, яка особливо важлива для роботи і соціального життя, з акцентом на тому, що людям, котрі не володіють нею, загрожує соціальна ізоляція (у цьому контексті комунікації все більшого значення набуває володіння більше ніж однією мовою);

4) компетенцію, пов'язану з підвищенням інформатизації суспільства (володіння цими технологіями, розуміння їх застосування, слабких і сильних сторін, здатність до критичного осмислення інформації, що поширюється засобами масової інформації та рекламою);

5) здатність навчатися впродовж життя як основа безперервної освіти в контексті як власне професійного, так і соціального розвитку [6, с. 197].

Щоб відповідати цим вимогам, майбутньому фахівцю необхідно вдосконалювати власну компетентність протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі. Компетентнісний підхід означає переорієнтацію з процесу на результат у діяльнісному вимірі. В цьому аспекті особливо актуальним є формування професійної компетентності практичних психологів, яке необхідно зосередити на створенні таких передумов:

- виховання лідерських якостей у майбутніх фахівців;
- організація психолого-педагогічного середовища для формування гнучкого творчого мислення студентів, їх безперервної самоосвіти;
- поглиблене вивчення іноземної мови та культури;
- уміння використовувати інформаційні технології під час вирішення різноманітних управлінських проблем.

Підготовка психологів у вищих навчальних закладах до професійної діяльності повинна розглядатися як цілісний педагогічний процес, у якому позааудиторна робота має створити розгалужену систему професійного самовираження студентів, підвищення фахової та професійної компетентності всіх його учасників – як студентів, так і викладачів. Необхідною умовою формування управлінської компетентності майбутніх практичних психологів є становлення і подальший розвиток їх активної громадянської і життєвої позиції, всебічний розвитку особистості, взаємодія, співпраця та співтворчість громадських молодіжних, студентських, профспілкових організацій у роботі вищих навчальних закладів.

Таким чином, формування управлінської компетентності майбутніх практичних психологів можна подати у вигляді сукупності компетенцій, які виявля-

ються в уміннях і поєднують у собі діяльнісну і змістову складові. Система підготовки спеціалістів з вищою освітою має бути прогностично орієнтованою на повноцінне підвищення індивідуально-професійного статусу педагога, майстерності, збільшення його педагогічних знань і наукових сил. Потрібен психолог, адаптований до нового соціуму, психології сучасної дитини, здатний її розуміти, дати хід усьому новому в демократизованому світі, що гармонійно розвивається.

Мета статті – проаналізувати різні підходи до модернізації традиційної системи професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Так, Т. Сущенко вважає, що вузівський педагогічний процес сьогодні – це перехід від шкільної змістовно-інформативної системи навчання до науково-аналітичної, гуманітарної, креативно-культурологічної, за якої реалізується діалогічна форма навчального спілкування та пізнання істини, де викладач працює в тісній співтворчості зі студентами і завжди сам збагачується, де не існує однозначної істини, а є простір для варіативної думки, ідей, переконань – усе це умови, за яких особистість розвивається легко і всебічно. Головною ознакою вузівського навчання є його спрямованість на професійну підготовку, високу розумову діяльність, швидкість і логічність системно-аналітичного мислення, фундаментальність знань, формування генетичної потреби у творчій самостійності, яка буде потрібна протягом усього життя, якісно нове бачення себе, своєї ролі й участі в педагогічному процесі, що вимагає реальних і глибинних змін у професійній діяльності його організатора – викладача. Т. Сущенко зазначає, щоб побудувати вузівський педагогічний процес на акмеологічній основі, зробити його релевантним внутрішнім потребам студентів, відображенням у їх свідомості “Я – в майбутньому”, необхідно віддавати перевагу не тому, що викладається, а тому, як викладається, використовуючи інформаційний матеріал безпосередньо з найновіших досягнень науки, з життєдіяльності тієї спільноти, у якій перебуває студент, урахувавши, що релевантність досягається тільки за умови, якщо вони (студенти) визнають таке навчання дуже корисним для подальшої долі й професійної діяльності [7, с. 382].

Наукові пошуки у зазначеному напрямі проводяться у працях В. Кременя, В. Кудіна, В. Лутай, Г. Нестеренко, А. Сущенко, Т. Сущенко, І. Підласого, Л. Пуховської та інших, де доведено необхідність переходу від авторитарно-дисциплінарної моделі навчання педагогів до особистісно орієнтованої, яка ґрунтується на новітній педагогічній етиці, що змінює позиції студентів і викладачів у спілкуванні, визначає як пріоритетну форму навчального спілкування діалог, передбачає принципово нові підходи до особистісного і професійного становлення майбутнього фахівця.

О. Пехота зазначає, що необхідна модернізація традиційної системи професійної підготовки у вищих навчальних закладах, що ґрунтується на інформативному висвітленні особливостей професійної діяльності, шляхом створення сприятливих умов для засвоєння студентами змісту професійної діяльності на особистісному рівні, втілення цього змісту в індивідуальних цінностях, ідеалах, прагнення [5, с. 207].

Окреслюючи методологічні засади трансформації вищої освіти України в контексті Болонського процесу, М. Євтух та І. Волощук зазначають, що, модернізуючи навчально-виховний процес у ВНЗ відповідно до стратегічних орієнтирів, потрібно вирішити питання механізмів пізнавальної діяльності, розвитку творчих здібностей студентів, проблеми рівності та свободи в освіті. Навчально-виховний

процес, на думку авторів, слід підпорядкувати розвиткові творчого потенціалу студентів. Творча особистість зі швидким, гнучким, оригінальним і критичним мисленням, багатою уявою, мобільною пам'яттю значно краще пристосовується до побутових, виробничих і соціальних умов, змінює їх відповідно до власних уподобань, переконань тощо. Тому будь-яка педагогічна система, що базується на засадах гуманізму і зорієнтована на потреби особистості, має передбачати шляхи і засоби розвитку творчих здібностей майбутніх спеціалістів [3, с. 6].

О. Гура переконливо довів, що на науково-теоретичному рівні є чітке усвідомлення того, що формування професійної рефлексії в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців, є вкрай необхідним. Але домінуюча традиційна система організації підготовки у вищих навчальних закладах в основному зорієнтована на когнітивний підхід, що передбачає використання традиційних форм і методів навчання (лекції, семінарські заняття тощо), які спрямовані на змістовне “наповнення” професійної компетентності майбутніх фахівців: формування в них знань, умінь та навичок, тоді, як цілеспрямований розвиток професійних підсистем особистості не відбувається. Аналіз досліджень з проблем професійного становлення та розвитку особистості дає підстави стверджувати, що професійна рефлексія є базовим компонентом ефективної професійної діяльності та професійної компетентності фахівця, оскільки саме вона є рівнем прояву здібностей (О. Гура, Н. Кухарев, В. Решетько) [1, с. 31–37].

Інноваційне навчання в сучасному вищому навчальному закладі, за визначенням О. Іваницького слід розглядати як процес, що значною мірою сприяє створенню та становленню тих суб'єктивних умов, які роблять реально можливою майбутню творчість як викладача, так і студентів у процесі навчання. Значною мірою цьому сприяє введення кредитно-модульної системи навчання. Традиційне навчання, оперативно реагуючи на запити практики, вводить нові елементи знання, відбувається перегрупування навчального матеріалу, більше уваги приділяється змісту і формам організації навчального процесу. Проте, як зазначає автор, незважаючи на реформаційні заходи у вищій школі, за своїм змістом система професійної підготовки майбутніх педагогів фактично залишається традиційною, лекційно-практичною, яка за своїм змістом не спрямована на забезпечення діяльній варіативності професійної підготовки студентів. Тому структура навчальної діяльності педагогів повинна передбачати певний алгоритм формування професійних навичок, орієнтованих на суб'єкт-суб'єктний характер педагогічної взаємодії. І в цьому контексті важливою проблемою дидактики вищої школи вчений вважає самостійну роботу студентів. Різноманітні аспекти цієї проблеми досліджували М. Веткін, А. Івануха, Б. Єсіпов, І. Малкін, П. Підкасистий та інші. Тому висвітлення теоретико-методичних основ самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах інноваційного навчання, стало предметом наукового дослідження О. Іваницького [2, с. 76].

На думку О. Мельник, проблема професійного становлення майбутніх фахівців повинна розглядатися з позицій компетентнісного підходу. Аналіз наукових досліджень (А. Вербицький, В. Максимова, А. Столяревська, О. Шиман та ін.) засвідчує, що відбувається зміщення акцентів із “знань – умінь – навичок” на інтеграцію тріади “знання – розуміння – навички”. У Результаті такої

інтеграції формуються компетенції, які більшість фахівців трактують як здатність і готовність особистості до певної діяльності.

Такий підхід передбачає розмежування двох базових понять: “компетентність” і “компетенція”. Компетентність – комплексна інтегральна характеристика особистості, яка розглядається як уміння актуалізувати нагромаджені знання й уміння в потрібний момент і використовувати їх у процесі реалізації професійних функцій. Компетентність виявляється, формується й розвивається в діяльності, вона визнана найважливішою умовою успішної професійної діяльності особистості та показником її можливостей.

Компетенції – пов’язані між собою професійні якості особистості, які охоплюють знання, уміння, навички, способи діяльності тощо, необхідні задля досягнення єдиної мети. Компетенції встановлюються нормативними документами, знаходять відображення в моделях випускників освітніх закладів та посадових інструкціях. Тенденції зміни соціально-економічного середовища вимагають адаптації людини до умов, що часто змінюються, зумовлюють посилення значущості таких універсальних компетенцій: уміння орієнтуватися на ринку праці, готовність пов’язувати свою кар’єру з продовженням освіти, вміння самостійно працювати з інформацією, приймати управлінські рішення тощо [4. с. 198].

Висновки. Таким чином, аналіз досліджень з проблем професійного становлення та розвитку майбутнього фахівця дає підстави стверджувати, що модернізація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах передбачає принципово нові підходи до особистісного і професійного становлення майбутнього спеціаліста. Необхідно побудувати вузівський педагогічний процес на акмеологічній основі, зробити його релевантним внутрішнім потребам студентів; створити сприятливі умови для засвоєння змісту професійної діяльності на особистісному рівні, втілити цей зміст в індивідуальних цінностях, ідеалах; навчальний процес слід підпорядкувати розвитку творчого потенціалу студентів; важливою проблемою дидактики вищої школи є самостійна робота студентів та використання позааудиторної роботи з метою професійного самовдосконалення.

Література

1. Гура О.І. Професійна рефлексія педагога як предмет емпіричного дослідження / О.І. Гура // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць / [голов. ред. Т.І. Сущенко та ін.]. – Запоріжжя, 2008. – Вип. 52. – С. 31–37.
2. Іваницький О.І. Теоретико-методичні основи самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя / О.І. Іваницький // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць / [голов. ред. Т.І.Сущенко та ін.]. – Запоріжжя, 2008. – Вип. 52. – С. 77–81.
3. Євтух М.Б. Методологічні засади трансформації вищої освіти України в контексті Болонського процесу / М.Б. Євтух, І. Волошук // Освіта України. – 2006. – № 85. – С. 6.
4. Мельник О.М. Компетентнісний підхід до професійного становлення студентів педагогічних коледжів / О.М. Мельник // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць / [голов. ред. Т.І. Сущенко та ін.]. – Запоріжжя, 2008. – Вип. 52. – С. 197–201.
5. Пехота О.М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія / О.М. Пехота, А.М. Старева. – Миколаїв : Іліон, 2005. – 272 с.
6. Сорочан Т.М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія / Т.М. Сорочан. – Луганськ : Знання, 2005. – 384 с.
7. Сущенко Т.І. Пріоритети сучасної освіти та педагогіки з позицій планетарного підходу / Т.І. Сущенко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць / [голов. ред. Т.І. Сущенко та ін.]. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 55. – С. 382–389.